

25 באוגוסט 2016

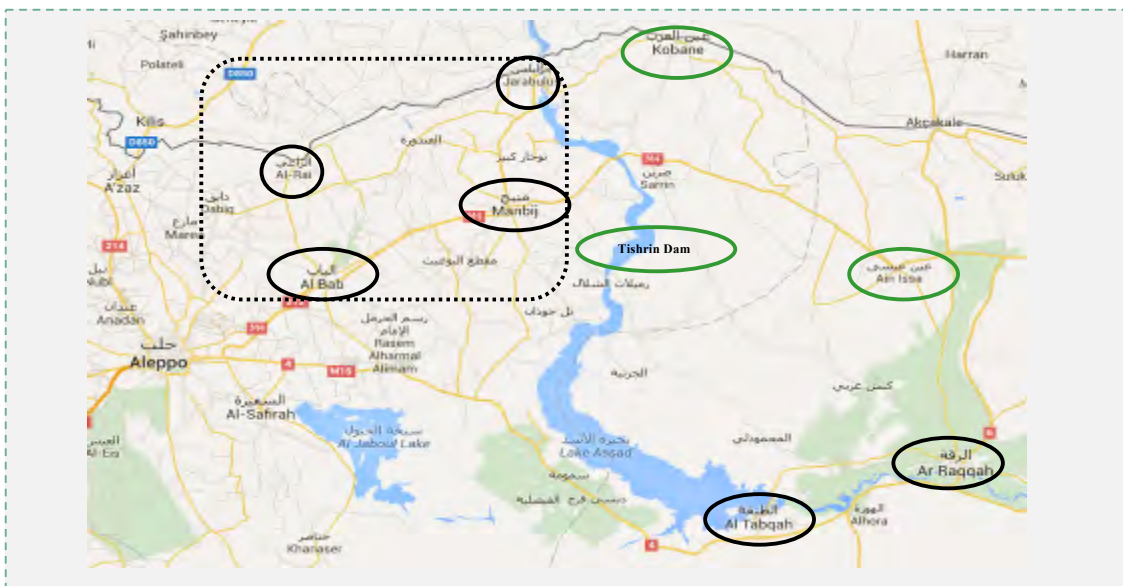
המערכה במרחב שממערב לנהר הפרת: משמעויות כיבוש העיר ג'ראבלוס ע"י צבא תורכיה וארגוני המורדים (תמונת מצב ראשונית עדכנית לבוקר ה-25 באוגוסט 2016)

כוחות ארטילריה מתניעת של צבא תורכיה תוקפים עמדות של דאעש בעיר ג'ראבלוס
(חשבון הטוויטר של סוכנות הידיעות אלאנאצ'ול, 23 באוגוסט 2016).

עיקרי תמונת המצב

ב-24 באוגוסט נפלה העיר ג'ראבלוס, שבקרבת הגבול התורכי, לידי ארגוני מורדים סורים וכוח צבא תורכי (שריון וכוחות מיוחדים). מטרת המבצע ("מגן הפרת") בראייה התורכית הינה לדחוק את דאעש מקרבת הגבול ולמנוע הישגים נוספים מהכוחות הכורדים במרחב שממערב לפרת. פעילי דאעש שבג'ראבלוס לא גילו התנגדות והם נסוגו מהעיר לעבר מאחזיהם בערים אלבאב וטבקה. העיר אלבאב, נמצאת עתה "על הכוונת" של צבא תורכיה וארגוני מורדים, הנתמכים על ידי תורכיה והמערב. נפילת אלבאב תסמל את קריסת מאחזי דאעש ממערב לפרת, שלב נוסף בתהליך "התכווצות" שטחי שליטתו של הארגון בסוריה ובעיראק. הואקום שנוצר עם סילוק דאעש ממערב לפרת צפוי לייצר חיכוכים רבים ובמיוחד בין הכורדים (החשים עצמם נבגדים) לבין ארה"ב.

קריסת מאחזי דאעש ממערב לפרת: העיר מנבג' (שוחררה ע"י כוחת SDF), העיר ג'ראבלוס (שוחררה ע"י צבא תורכיה וארגוני המורדים), העיר אלראעי (שוחררה ע"י צבא סוריה החופשי) והעיר אלבאב (הנמצאת "על הכוונת" של צבא תורכיה וארגוני המורדים).

העיר ג'ראבלוס-נתוני יסוד

1. בעיר הג'ראבלוס, השייכת למחוז חלב, התגוררו עד לפרוץ מלחמת האזרחים כמה עשרות אלפי תושבים (ערבים, תורכמנים וכורדים). בסמוך לה נמצא מעבר גבול רשמי בין סוריה לתורכיה (העיר המקבילה לה בצד התורכי היא קרקמיש). ג'ראבלוס ומעבר הגבול הסמוך לה נכבשו ע"י ארגוני המורדים ב-20 ביולי 2012. מאז ספטמבר 2013 היא נשלטת ע"י דאעש. בינואר 2014 תפסו ארגוני המורדים מחדש את השליטה על העיר אולם דאעש הצליח לכבוש אותה מחדש.

2. השתלטות דאעש על ג'ראבלוס הייתה חלק מהתבססותו כוחותיו במרחב שממערב לפרת, לאורך הגבול התורכי. שליטת דאעש על מעבר ג'ראבלוס (מעבר הגבול הרשמי האחרון בין סוריה לתורכיה עליו הוא פיקח), ועל מעברים בלתי רשמיים אחרים שלאורך הגבול הסורי-תורכי, אפשרו לו לקיים ערוץ לוגיסטי חיוני. דרך ערוץ זה הועברו ע"י דאעש פעילים ואמצעי לחימה מתורכיה לסוריה ופעילים ותוצרי דלק מסוריה לתורכיה.

מעבר ג'ראבלוס, שבין סוריה לתורכיה (halabnews.com).

כיבוש ג'ראבלוס

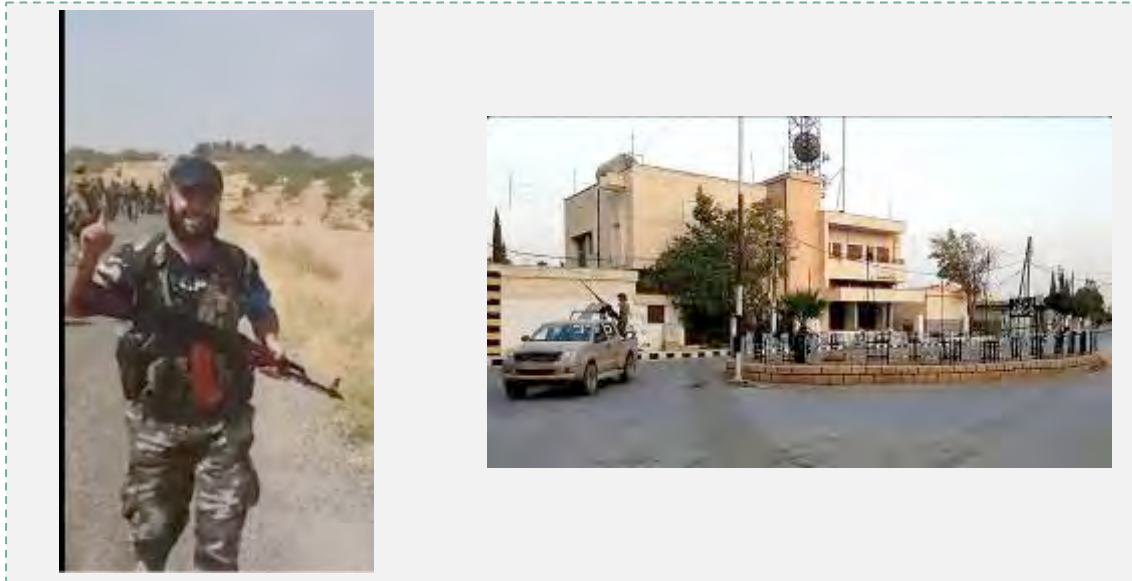
3. בבוקר ה-24 באוגוסט 2016 נכנס לשטח סוריה כוח צבא תורכי יחד עם כוח של ארגוני מורדים בהשפעה תורכית/מערבית, כדי להשתלט על העיר ג'ראבלוס הסמוכה לגבול הסורי-תורכי. הכוח התוקף מנה ככל הנמסר עשרות טנקים וכלי רכב משוריינים (ארטילריה מתנייעת) ו-250 חיילי כוחות מיוחדים, בסיוע אווירי של חיל האוויר התורכי. לכוח התורכי הצטרף כוח של ארגוני המורדים, שכלל כ-1,500-1,000 פעילים (ושינגטון פוסט, 24 באוגוסט 2016), בתוכם בלט צבא סוריה החופשי. על פי גירסה תורכית כלל כח ארגוני המורדים, שהשתתף במבצע כ-5,000 פעילים (hurriyetdailynews.com, 24 באוגוסט 2016).¹

4. מטרת המבצע הוגדרה ע"י התורכים כסיועה של העיר ג'ראבלוס משליטת דאעש ומניעת התקרבות הכוחות הכורדים לגבול עם תורכיה במטרה ליצור רצף שליטה כורדי. כמו כן דווח על כוונת התורכים ליצור בקרבת הגבול שטח מפורז שבו יינתן מחסה לפליטים. המבצע כונה ע"י התורכים "מגן הפרת", "רמז דק" לכוונתם של התורכים למנוע התבססות כוחות עוינים (הכורדים ודאעש) במרחב שממערב לפרת, בקרבת הגבול הסורי-תורכי.

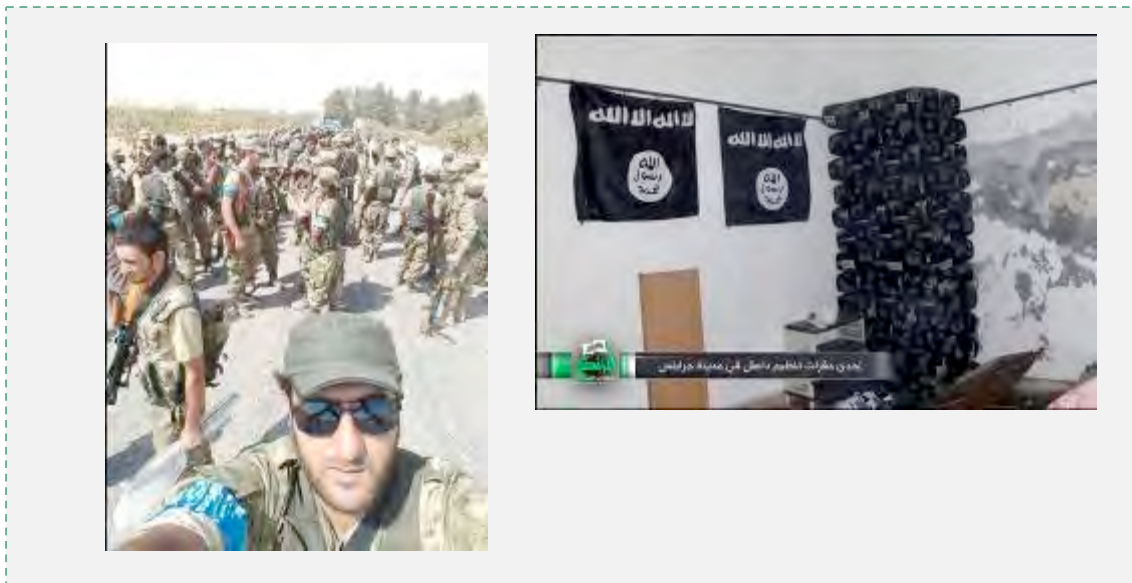
5. הכוח שתקף את ג'ראבלוס לא נתקל בהתנגדות משמעותית מצד פעילי דאעש והעיר נכבשה עוד באותו יום (בניגוד למאבק העיקש, שניהל דאעש נגד SDF בעיר מנבג'). בשעות הבוקר והצהריים של ה-24 באוגוסט 2016 נכבשו כמה כפרים בסביבות ג'ראבלוס. בשעות אחר הצהריים נכנסו חיילי הכוחות המיוחדים של צבא תורכיה וצבא סוריה החופשי לעיר ג'ראבלוס ובשעות הערב השלימו את תפיסת בנייני הממשל וההשתלטות על העיר. פעילי דאעש שבעיר נסוגו לאלטבקה, שממערב לאלרקה (אורינט, 24 באוגוסט 2016) ולעיר אלבאב שמצפון מזרח לחלב.

¹ בנוסף ל"צבא סוריה החופשי" השתתפו בכיבוש ג'ראבלוס גם ארגוני מורדים נוספים ובהם: "החזית הסורית", "תנועת נור אלדין זנכי", "חזית אלשאם", "ניצי ההר", "חטיבת הסולטאן מראד" ו"חטיבה 51" (hurriyetdailynews.com, 25 באוגוסט 2016; אתר SPC, סוריה, 24 באוגוסט 2016).

(hurriyetydailynews.com, 24 באוגוסט 2016). הלחימה בג'ראבלוס בתקיפה של יעדי דאעש בג'ראבלוס ובסביבותיה ע"י חיל האוויר התורכי (על פי מקורות תורכיים וערביים הותקפו כ-60-80 מטרת).

מימין: כוחות צבא סוריה החופשי בעיר ג'ראבלוס (חשבון הטוויטר של סוכנות הידיעות אלאנאצ'ול, 24 באוגוסט 2016). משמאל: פעילי צבא סוריה החופשי נכנסים לעיר ג'ראבלוס (דף הפייסבוק ג'ראבלוס היום, 24 באוגוסט 2016).

מימין: אחד ממפקדות דאעש בעיר ג'ראבלוס, שנפלו לידי הכוח התוקף (אתר עכס אלסיר, 24 באוגוסט 2016). משמאל: כוחות צבא סוריה החופשי מתכוננים לכניסה לג'ראבלוס (twitter.com/AhmadAlkhtiib / 24 באוגוסט 2016).

6. המהלך התורכי לכיבוש ג'ראבלוס קיבל סיוע אווירי אמריקאי. משרד ההגנה האמריקאי הודיע, כי מטוסי ארה"ב ביצעו שמונה תקיפות אוויריות במהלך המבצע (hurriyetydailynews.com, 24 באוגוסט 2016).

משמעויות עיקריות של כיבוש ג'ראבלוס

7. לכיבוש של ג'ראבלוס יש להערכתנו כמה משמעויות בולטות:

א. דאעש:

1) בעקבות אובדן ג'ראבלוס עשוי דאעש לאבד גם את העיר אלבאב, המעוז האחרון שלו ממערב לפרת. נפילת ג'ראבלוס והכפרים שמסביבה ללא קרב משמעותי עשויה להעיד על חולשה צבאית ובעיות מורל קשות בקרב פעילי דאעש.

2) נפילת העיר ג'ראבלוס, והמרחב שממערב לפרת בכלל, מהווים שלב משמעותי נוסף בתהליך "התכווצות" שטחי שליטתה של המדינה האסלאמית בסוריה ובעיראק. הדבר עשוי להחליש את כוחו של דאעש בסוריה, להוות פגיעה נוספת ביוקרתו, ולחזק את ארגוני המורדים האחרים הפועלים בצפון סוריה.

3) אובדן אזור השליטה של דאעש לאורך הגבול עם תורכיה צפוי להערים קושי לוגיסטי משמעותי בין ליבת השליטה של דאעש בסוריה ובעיראק לבין העולם החיצון. הדבר יקשה על דאעש להעביר פעילים, נשק וציוד אל שטחי המדינה האסלאמית, לשלוח פעילי טרור לחו"ל, ו"לייצא" סחורות (בדגש על תוצרי נפט) כדי להפיק רווחים כלכליים.

4) כבעבר צפוי דאעש להגיב על המכות שספג בהגברת מערכת הטרור והגרילה בסוריה ובעיראק. במקביל הוא ינסה לעודד את ביצוע פיגועים בחו"ל, בדגש על תורכיה ומדינות המערב. זאת בין אם באמצעות הוצאה לפועל של פיגועים מאורגנים ומתוכננים ובין אם באמצעות עידוד תומכיו לבצע "פיגועי השראה".

ב. תורכיה: כניסת כח צבא תורכי לשטח סוריה לכיבוש ג'ראבלוס הינה המהלך הצבאי התורכי הנרחב ביותר במלחמת האזרחים הסורית מאז תחילתה. הצלחתו עשויה לעודד ניסיון תורכי נוסף להשתלט על העיר אלבאב (ישירות או באמצעות ארגוני מורדים) ולבסס השפעתה במרחב שממערב לפרת. זאת כדי ליצור במרחב זה מעין "רצועת חיץ" במרחב שממערב לפרת, שבשליטה והשפעה תורכית (רעיון שהתורכים העלו בעבר לא אחת). מטרתה של "רצועת חיץ" זאת תהייה למנוע היווצרות רצף טריטוריאלי כורדי לאורך הגבול הסורי-תורכי ולדחוק ממנו את פעילי דאעש (ובכך להקשות עליו את המשך גל הפיגועים בתורכיה).

ג. הכורדים: כוחות SDF שבדומיננטיות כורדית פתח במערכה לכיבוש העיר מנבג' (בסיוע אמריקאי) מתוך תפיסה, שהוכחה כמוטעית, שבהמשך יעלה בידו להשתלט על שאר מאחזי דאעש במרחב ממערב לפרת. המהלך התורכי מהווה להערכתנו בלם משמעותי בפני התפשטות כורדית נוספת ממערב לפרת והוא עלול לבלום שאיפותיהם של הכורדים ליצור רצף שלטוני בין אזור השליטה הכורדי במזרח לבין "מובלעת עפרין" שבמערב. המהלך התורכי המחיש לכורדים החשים כי הם נזנחו ע"י ארה"ב את מגבלות כוחם הצבאי והפוליטי ועלול לחייב אותם להערכת מצב באשר למהלכיהם בהמשך.

מפת אזורי השליטה של הכורדים לאורך הגבול התורכי עם סוריה כפי שפורסמה בתקשורת התורכית. במפה מסומן המרחב שבשליטת דאעש, בו נמצאת העיר מנבג' שנכבשה ע"י SDF. ממערב למרחב השליטה של דאעש נמצא המסדרון המוביל מחלב לגבול התורכי (בשליטת צבא סוריה וארגוני המורדים). ממערב המובלעת הכורדית של עפרין, שהכורדים שואפים לחבר אותה עם אזור שליטתם במזרח (dikeM.com.tr, אתר האינטרנט של עיתון אופוזיציוני תורכי, 2 ביוני 2016).

ד. **המעצמות (ארה"ב ורוסיה):** ארה"ב ורוסיה תומכות בכוח הלוחם הכורדי, **שהוכיח עצמו ככוח המקומי האפקטיבי ביותר בלחימה עם דאעש**. בו בזמן יש לארה"ב ולרוסיה שיקולים מדיניים **המקשים על תמיכתם בכורדים: ארה"ב מייחסת חשיבות רבה לקשריה עם תורכיה** הרואה באוטונומיה הכורדית בצפון מזרח סוריה איום שחומרתו אינה נופלת מזה של דאעש. **רוסיה מצידה תומכת במשטר הסורי**, הנלחם נגד ארגוני המורדים הנתמכים ע"י תורכיה, ומתנגד בתוקף לשאיפות תורכיה להקים "אזור חיץ" בצפון. **המהלך התורכי עלול איפא להוסיף מימד מסבך למלחמת האזרחים הסורית**, להקשות על מערכות היחסים שבין המעצמות בין הכוחות הנתמכים על ידם, **ולפגוע באפקטיביות של המערכה נגד דאעש** (כתוצאה מירידה אפשרית במוטיבציה הכורדית).

8. תגובות ראשוניות של הגורמים השונים לכיבוש ג'ראבלוס ראו נספח.

תגובות ראשוניות לכיבוש ג'ראבלוס

תורכיה

1. עם תחילתו של המהלך הודיעה תורכיה, כי **המדובר במהלך של הגנה עצמית**. מהלך זה בוצע לדבריה בתגובה לתקיפות שביצעו פעילי דאעש נגד ערים תורכיות השוכנות לאורך הגבול עם תורכיה ובתגובה פיגועי התאבדות של דאעש נגד אזרחים תורכיים (CNN, 24 באוגוסט 2016).

2. להלן כמה תגובות של בכירים תורכיים:

א. **ראש ממשלת תורכיה בינאלי ילדרים**, במסיבת עיתונאים משותפת עם סגן נשיא ארה"ב ג'ו ביידן אמר, כי תורכיה לא תרשה לשום התארגנות כורדית להתבסס בגבולה הדרומי. ילדרים ציין, כי PYD (מפלגת האיחוד הדמוקרטי הכורדי, המסגרת הפוליטית המובילה של הכורדים בסוריה) הינה שלוחה של PKK (הארגון הכורדי בתורכיה, שתורכיה רואה בו ארגון טרור). ראש הממשלה הפציר בארה"ב לבחון מחדש את עמדתה בעניין זה (hurriyetdailynews.com, 24 באוגוסט 2016).

ב. **שר החוץ התורכי מבלוט צ'אבושאוע'לו** ציין כי הלחימה בג'ראבלוס מהווה נקודת מפנה במאבק הבינלאומי נגד דאעש. עוד אמר **שעל הכוחות הכורדיים לשוב לאזור, שממזרח לנהר הפרת** (CNN, 24 באוגוסט 2016)..

ג. **אפקאן אלא**, שר הפנים התורכי, אמר כי תורכיה **פועלת בשיתוף פעולה עם כוחות הקואליציה** הנלחמת נגד דאעש ועם כוחות ה"אופוזיציה מתונה" בסוריה. הוא הדגיש כי תורכיה לא תתיר לארגוני טרור הסמוכים לגבול לאיים על תורכיה (CNN, 24 באוגוסט 2016).

ד. **דובר הנשיאות אבראהים קאלין** ציין בדף הטוויטר שלו, כי מטרת "מבצע ג'ראבלוס" הינה **לטהר את הגבול התורכי מכל "האלמנטים הטרוריסטים"**, כולל דאעש ו-YPG (hurriyetdailynews.com, 24 באוגוסט 2016).

הכורדים

3. המהלך התורכי ניתקל **בגינויים תקיפים** מצד דוברים שונים של הכורדים בסוריה:

א. **רידור ח'ליל**, הדובר הרשמי של YPG (היחידות להגנת העם, הכוח הצבא הכורדי בסוריה), אמר, כי הכיבוש התורכי של אזור ג'ראבלוס הינו **צעד תוקפני נגד הכוחות הכורדים הפרוסים לאורך הפרת**. לדבריו, הכוחות הכורדים נמצאים בארצם ולא יסוגו מהאזור בין אם בעקבות דרישה תורכית ובין אם כתוצאה מדרישה אחרת. לדבריו לאף אחד אין זכות לבקש זאת מהכורדים (דף הפייסבוק חדשות הכורדים, 25 באוגוסט 2016).

ב. **רודי עת'מאן**, ראש נציגות הכורדים הסוריים במוסקבה, טען כי ג'בהת אלנצרה וארגונים קיצוניים נוספים נלחמים לצד צבא תורכיה בג'ראבלוס. לדבריו המבצע של צבא תורכיה הינו חלק מתוכנית נשיא תורכיה לחדש את האימפריה העת'מאנית (ספוטיניק ניוז, 24 באוגוסט 2016).

ג. **כוחות SDF** פרסמו ב-22 באוגוסט 2016 (יומיים לפני המהלך התורכי) כרוז בו גינו את מאמצי תורכיה להגביר את השפעתם בעיר ג'ראבלוס. מאמצים אלו נעשים לדבריהם באמצעות מימון ארגונים צבאים, אשר אינם שונים במהותם מארגון דאעש. **SDF פנה למדינות הקואליציה, הנלחמים עימם נגד הטרור לעמוד בהתחייבותם כלפיהם ולהגן על ארצם מפני התערבות חיצונית** (דף הפייסבוק של כוחות SDF, 22 באוגוסט 2016).

סוריה

4. **משרד החוץ הסורי** פרסם הודעת גינוי למבצע שמובילה תורכיה בעיר ג'ראבלוס וציין כי הוא רואה במבצע הסגת גבול מצידה של תורכיה. לדבריו, הממשל התורכי צריך לתאם מהלך שכזה עם ממשלת סוריה, הוא ציין אין מדובר במלחמה בטרור כפי שטוענת תורכיה אלא החלפת הטרור בטרור מסוג אחר. משרד החוץ הסורי קרא לאו"ם לנקוט בצעדים הנדרשים נגד תורכיה (ערוץ אלעאלם האיראני, 254 באוגוסט 2016).

5. **שר החוץ הסורי** גינה את חדירת הטנקים וכלי הרכב המשוריינים של צבא תורכיה לשטחה של סוריה. לדבריו הדבר מהווה הפרה של הריבונות הסורית על ידי תורכיה. שר החוץ הדגיש כי כל גורם המבקש להלחם בטרור בשטח סוריה חייב לעשות זאת בתיאום ממשלת סוריה וצבאה, אשר מנהל מערכה זו יותר מחמש שנים. לדברי שר החוץ הלחימה בטרור מכוונת להביא להחלפת דאעש בארגוני טרור אחרים [קרי, ארגוני המורדים] הנתמכים על ידי ממשלת תורכיה (CNN, 24 באוגוסט 2016).

6. **בשאר אלג'עפרי**, נציג סוריה באו"ם, אמר כי תורכיה לא הייתה מעזה להפר את ריבונותה של סוריה אם לא הייתה פועלת כמו הקואליציה הבינלאומית, אשר מפרה את ריבונותה של סוריה מזה כשנתיים. הוא הוסיף כי לא ניתן להלחם בדאעש בסוריה מבלי להלחם בו בתורכיה ("רמז דק" לאוזלת היד שגילו התורכים במאבקם נגד דאעש) (אלנשרה, 24 באוגוסט 2016).

ארה"ב

7. המהלך התורכי התבצע בעיתוי בו ג'ו ביידן, סגן נשיא ארה"ב, ביקר בתורכיה. בהצהרותיו במהלך הביקור הוא הביע תמיכה במהלך התורכי, קרא לכוחות הכורדים שלא לפעול מצידו המערבי של נהר הפרת, וציין כי ארה"ב מעניקה סיוע אווירי למבצע. התמיכה האמריקאית במבצע הוגדרה ע"י הכורדים כ"סטירת לחי" עבורם (aranews, 24 באוגוסט 2016).

8. במהלך מסיבת העיתונאים שקיים עם ראש הממשלה ילדרים הצהיר ביידן, כי הכוחות הכורדים בסוריה חייבים לשוב לגדה המזרחית של נהר הפרת ("must move back across the Euphrates River"), אם הם רוצים להמשיך ולקבל סיוע אמריקאי (abcnews, 24 באוגוסט 2016).

9. ג'וש ארנסט דובר הבית הלבן כינה את ההתקפה התורכית "אינדיקציה להתקדמות חשובה" (An indication of important progress) במערכה נגד דאעש (ניו יורק טיימס, 24 באוגוסט 2016).

רוסיה

10. **שר החוץ הרוסי** אמר כי רוסיה מודאגת מאד מההסלמה והמתיחות בגבול תורכיה סוריה. לדבריו הדבר עלול להביא להסלמה נוספת ולהחרפת המתחים בין הערבים ובין הכורדים באזור (טאס, 24 באוגוסט 2016).